ส่วนที่ ๑ ข้อมูลเพื่อการพัฒนาของอำเภอ

๑.๑ ความเป็นมาของอำเภอปาย

จากตำนานที่มีผู้บันทึกเป็นหนังสือพื้นเมือง และพิจารณาจากข้อเท็จจริงต่าง ๆ ของอำเภอปาย สันนิษฐานว่าคงจะตั้งบ้านเมืองมาประมาณสองพันกว่าปีมาแล้ว ซึ่งในสมัยนั้นมีการปกครองลักษณะเจ้าผู้ครองนคร เมื่อประเทศไทยได้ประกาศแบ่งเขตการปกครองในปี พ.ศ. ๒๔๔๓ ได้ประกาศให้เมืองปายขุนยวม เมืองฮ่องสอน ไปขึ้นกับมณฑลพายัพ ต่อมาในปี พ.ศ. ๒๔๕๔ ทางการได้แต่งตั้งให้หลวงเจริญ เขตเขลางค์นคร (สอน สุขุมินทร์) มาเป็นนายอำเภอปายคนแรก

จากหลักฐานที่ปรากฏเป็นโบราณวัตถุต่าง ๆ ตามวัดร้าง กำแพงวัด ซากเจดีย์ปรักหักพัง พระพุทธรูปที่ก่อด้วยอิฐถือปูน ก้อนอิฐเก่าแผ่นใหญ่และหนามาก สันนิษฐานได้ว่าเป็นที่อยู่ของพวกลั๊วะ พวกขอมและลำธาร ลำห้วย หลายแห่งเป็นที่ที่มีช้างป่าจำนวนมาก ต่อมามีพวกไทยใหญ่พากันอพยพมาจากเมืองปั่น เมืองพาย เมืองแสนหวี เชียงของ เชียงตุง หมอกใหม่ ลางเครือ ก้างยาม พม่า และมอญมาด้วยบ้าง เมื่อมาถึงบ้านดอน (ปัจจุบันบ้านเวียงเหนือ) จึงตกลงใจกันอยู่ที่นั่น และยกขุนส่างปายขึ้นเป็นเจ้าเมืองจากนั้นช่วยกันขุดคูรอบเวียง เพื่อป้องกันสัตว์มารบกวน มีประตูสามด้าน ทางทิศใต้เรียกว่า "ประตูดำ" เป็นประตู ที่นำศพออกไปป่าช้า แล้วสร้างวัดในบ้านดอนทางทิศตะวันออก

จากหลักฐานที่ปรากฏบันทึกเป็นประวัติศาสตร์ในสมัยพระเจ้าโหตรประเทศ พระราชาธิบดี เจ้าผู้ครองนครเชียงใหม่ ได้ส่งเจ้าแก้วเมืองมา ออกสำรวจชายแดนและคล้องช้างไว้ใช้ในราชการ เมื่อมาถึงเมืองปาย ได้แนะนำขุนส่างปายย้ายเมืองมาตั้งอยู่ทางฝั่งขวา หรือทางทิศตะวันตกของแม่น้ำปาย เพราะเป็นที่ราบกว้างขวาง และทำเลดี เหมาะแก่การเพาะปลูก จะวางผังเมืองก็สวย (ปัจจุบันเป็นที่ตั้งตำบลเวียงใต้) เรียกเวียงใหม่นี้ว่า "เวียงใต้" เวียงเก่าเรียกว่า "เวียงเหนือ" ต่อมาในปี พ.ศ. ๒๔๒๗ ได้มีการปรับปรุงบ้านเมืองปาย ตำบลเวียงใต้ จัดทำถนนหนทางขนาดใหญ่ ๔ สาย มีรูปร่างเป็นตาราง มีตรอกมีซอยสวยงามมาก แล้วตั้งหอเทียบเท่าจวน เรียกว่า "หอเจ้าฟ้า" (ปัจจุบันเป็นที่ว่าการอำเภอปาย) เมื่อข่าวการสร้างเมืองใหม่แพร่ออกไป พวกไทยใหญ่ที่อพยพไปอยู่ที่บ้านเมืองแพร่ น่าน เชียงใหม่ ก็พากันกลับมาหาพี่น้อง เมื่อมีคนอพยพมาอยู่กันมากขึ้น จึงขยายออกเป็นตำบล หมู่บ้านไปเรื่อย ๆ

คำว่า "ปาย" มีที่มาได้ ๓ ทาง คือ เป็นชื่อเรียกเพี้ยนไปจากคำว่า "ป้าย" ซึ่งเป็นคำไทยใหญ่ที่ใช้เรียกตัวเองที่อพยพมาจากพม่า มาตั้งหลักแหล่งถิ่นฐานที่ลุ่มแม่น้ำแห่งนี้ นานเข้าเลยเรียกเพี้ยนมาเป็น "ปาย" อีกทางหนึ่งสันนิษฐานว่า เพื่อเป็นเกียรติแก่ขุนส่างปาย หัวหน้าไทยใหญ่ซึ่งเป็นผู้นำการอพยพมาสร้างเมืองใหม่นี้ เลยเรียกเมืองที่ตั้งขึ้นใหม่ว่า "เมืองปาย" จวบจนกระทั่งปัจจุบันนี้และเรียกชื่อแม่น้ำที่ไหลผ่านตามชื่อเมืองว่า "แม่น้ำปาย" ส่วนข้อสันนิษฐานสุดท้าย คือมาจากชื่อเรียกแม่น้ำ ซึ่งมีการเปลี่ยนทิศทางของกระแสน้ำเรื่อยมาว่า "แม่น้ำป้าย" (คำว่า "ป้าย" ในภาษาไทยใหญ่แปลว่า "ถอยร่น") ต่อมาจึงเรียกเพี้ยนเป็น "ปาย"

ในรัชสมัยของพระเจ้าอินทรวิชยานนท์ เจ้าผู้ครองนครเชียงใหม่ ได้ให้ "พะก่ากั่นนะ" มาเป็นเจ้าฟ้าเมืองปายและมีผู้ครองเมืองปายสืบต่อมาอีกคนหนึ่งคือ ขุนส่างเนิง จนกระทั่งถึงปี พ.ศ.๒๔๕๔ ตรงกับ ร.ศ.๑๒๙ "เมืองปาย" ได้รับการยกฐานะขึ้นเป็นอำเภอจนถึงปัจจุบัน ปี ๒๕๖๔ รวมเป็นเวลาประมาณ ๑๑๐ ปี มีผู้ดำรงตำแหน่งนายอำเภอปาย รวม ๔๒ คน

๑.๒ คำขวัญอำเภอ

“ ลำปายสายธาร นมัสการหลวงพ่ออุ่นเมือง ลือเลื่องกระเทียมพันธุ์ดี ป่าเขียวขจีรอบทิศ วิถีชีวิตสงบร่มเย็น ”

...ลำปายสายธาร

อำเภอปายมีมีน้ำปายเป็นแม่น้ำสายหลักไหลผ่านเมือง เป็นแหล่งกำเนิดวิถีชีวิตของคนในเมืองปาย

นมัสการหลวงพ่ออุ่นเมือง

หลวงพ่ออุ่นเมืองเป็นพระคู่บ้านคู่เมืองของชาวอำเภอปาย ประดิษฐาน ณ วัดน้ำฮู ตำบลเวียงใต้ เป็นพระศักดิ์สิทธิ์ มีน้ำซึมไหลออกจากเศียรพระ ตลอดเวลา

ลือเลื่องกระเทียมพันธุ์ดี

อำเภอปายถือเป็นแหล่งกระเทียมพันธุ์ดี ตั้งแต่อดีต สามารถผลิตกระเทียมได้เป็นจำนวนมากและกระเทียมคุณภาพดี โดยเฉพาะตำบลเมืองแปง

ป่าเขียวขจีรอบทิศ

อำเภอปายเป็นพื้นที่ภูเขาสลับ ซับซ้อน มีป่าไม้ที่อุดมสมบูรณ์ เหมาะกับการพักผ่อน และการสร้างความทรงจำดี ๆ ในชีวิต

วิถีชีวิตสงบร่มเย็น...

ลักษณะเด่นอย่างหนึ่งของอำเภอปายคือมีความหลากหลายทางชาติพันธุ์ แต่สามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุข ประกอบกับมีวิถีชีวิตและวัฒนธรรมที่ดำเนินไปอย่างเรียบง่าย แฝงไปด้วยปรัชญาการดำเนินชีวิต และหาความหมายของการใช้ชีวิต

๑.๓ ข้อมูลสภาพทั่วไปและการวิเคราะห์สถานการณ์ในปัจจุบัน

๑) ที่ตั้ง

อำเภอปายตั้งอยู่ทางทิศเหนือของจังหวัดแม่ฮ่องสอนมีพื้นที่ทั้งหมดประมาณ ๒,๒๔๔.๗๐ ตร.กม. อยู่ห่างจากศาลากลางจังหวัดแม่ฮ่องสอนระยะทาง ๑๑๑ กิโลเมตร มีอาณาเขตติดต่อดังนี้

ทิศเหนือ ติดต่อกับตำบลแม่สะกุล อำเภอหมอกใหม่ และตำบลแม่ทา อำเภอเมืองปั่น จังหวัดตองกีประเทศสาธารณรัฐสังคมนิยมสหภาพพม่าโดยมีสันดอยหลวงเป็นเส้นกั้นอาณาเขต

ทิศตะวันออก ติดต่อกับตำบลป่าแป๋ อำเภอแม่แตง อำเภอเวียงแหง และอำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่โดยมีเทือกเขาดอยม่อนอังเกตเป็นเส้นกั้นอาณาเขต

ทิศใต้ ติดต่อกับบ้านดงสามหมื่นตำบลวัดจันทร์อำเภอแม่แจ่มและอำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่ โดยมีเทือกเขาดอยปูก้างเป็นเส้นกั้นอาณาเขต

ทิศตะวันตก ติดต่อกับตำบลห้วยปูลิงอำเภอเมืองแม่ฮ่องสอนและอำเภอปางมะผ้า โดยมีเทือกเขาดอยหนองขาวเป็นเส้นกั้นอาณาเขต

๒) การปกครอง

อำเภอปาย แบ่งการปกครองออกเป็น ๗ ตำบล ๖๒ หมู่บ้านและมีองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จำแนกเป็น ๑ เทศบาลตำบล และ ๗ อบต. โดยแยกเป็นตำบล ดังนี้

ตารางที่ ๑ : จำนวนประชากรในพื้นที่อำเภอปาย

ตำบล	หมู่บ้าน	ครัวเรือน	ชาย (คน)	หญิง (คน)	ประชากร (รวม)
เขตเทศบาลตำบลปาย	-	๑,๘๙๖	๑,๘๒๘	๑,๗๙๒	๓,๖๒๐
เวียงใต้	๘	๓,๑๙๘	๓,๓๗๐	๒,๖๙๐	๖,๐๖๐
เวียงเหนือ	๑๐	๒,๐๖๐	๒,๕๕๘	๒,๔๕๖	๕,๐๑๔
แม่นาเติง	๑๑	๓,๓๕๐	๓,๘๑๒	๓,๗๖๘	๗,๕๘๐
แม่ฮี้	๖	๑,๙๔๔	๑,๘๘๗	๑,๗๙๕	๓,๖๘๒
ทุ่งยาว	๑๒	๒,๒๒๐	๒,๓๕๗	๒,๔๖๙	๔,๘๒๖
เมืองแปง	๘	๑,๒๔๖	๒,๑๑๐	๒,๐๗๕	๔,๑๘๕
โป่งสา	๗	๑,๑๑๔	๑,๗๓๕	๑,๖๑๙	๓,๓๕๔
รวม	๖๒	๑๗,๐๒๘	๑๙,๖๕๗	๑๘,๖๖๔	๓๘,๓๒๑

ข้อมูลจาก : สำนักทะเบียนอำเภอปาย (ข้อมูล ณ เดือนพฤษภาคม ๒๕๖๔)

เทศบาลตำบลปาย โทรศัพท์ : ๐๕๓-๖๙๙๑๙๖

นายกเทศมนตรีตำบลปาย นายคณัสภูชิต แสนคำ

ปลัดเทศบาลปาย นายวันลพ สุขผดุง

อบต.เวียงเหนือ โทรศัพท์ : ๐๕๓-๖๙๙๕๔๓

นายก อบต.เวียงเหนือ นายนิรันดร์ ชัยกุล

ปลัด อบต.เวียงเหนือ นางสาวผาณิต คำหอม

อบต.เวียงใต้ โทรศัพท์ : ๐๕๓-๖๙๙๕๔๔

นายก อบต.เวียงใต้ นายวีระชัย แสงทองอร่าม

ปลัด อบต.เวียงใต้ นางปวริศา กาวิ

อบต.แม่นาเติง โทรศัพท์ : ๐๕๓-๐๖๕๑๘๐
นายก อบต.แม่นาเติง นายสังวร ทาอุด
ปลัด อบต.แม่นาเติง นางวันทนา สุขเกษม
อบต.แม่ฮี้ โทรศัพท์ : ๐๕๓-๖๙๙๕๗๕
นายก อบต.แม่ฮี้ นายสมบูรณ์ พรหมรังษี
ปลัด อบต.แม่ฮี้ นางสาวอรทัย กาวิ
อบต.ทุ่งยาว โทรศัพท์ : ๐๕๓-๐๖๕๕๗๓
นายก อบต.ทุ่งยาว นายคำรณ การคำ
ปลัด อบต.ทุ่งยาว นายประพันธ์ หวังทวยทิพย์
อบต.เมืองแปง โทรศัพท์ : ๐๕๓-๖๑๕๙๙๑
นายก อบต.เมืองแปง นางนันทนา พรมพันธุ์
ปลัด อบต.เมืองแปง นายวรรณศักดิ์ แก่นทรัพย์
อบต.โป่งสา โทรศัพท์ : ๐๕๓-๖๑๕๙๔๖
นายก อบต.โป่งสา นางจันทร์ฟอง ไชยสุภา
ปลัด อบต.โป่งสา ว่าที่ ร.ต.รุ่งโรจน์ ชุ่มเชิงรักษ์

๓) **หน่วยงานต่าง ๆ ในพื้นที่** เช่น หน่วยงานราชการ รัฐวิสาหกิจ ธนาคาร หน่วยงานอื่น ๆ และกลุ่มพลังมวลชนในพื้นที่เป็นต้น

๓.๑) **หน่วยงานราชการ/รัฐวิสาหกิจ**

- ที่ทำการปกครองอำเภอปาย
- ศาลจังหวัดแม่ฮ่องสอน สาขาปาย
- อัยการจังหวัดแม่ฮ่องสอน สาขาปาย
- กองพันทหารราบที่ ๕ กรมทหารราบที่ ๗
- สถานีตำรวจภูธรปาย
- สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอปาย
- สำนักงานปศุสัตว์อำเภอปาย
- สำนักงานประมงอำเภอปาย
- สำนักงานท้องถิ่นอำเภอปาย
- สำนักงานสหกรณ์อำเภอปาย
- สัสดีอำเภอปาย
- สำนักงานสรรพากรพื้นที่สาขาอำเภอปาย
- สำนักงานเกษตรอำเภอปาย
- สำนักงานกีฬาและนันทนาการอำเภอปาย
- โรงพยาบาลปาย
- โรงเรียนปายวิทยาคาร
- โรงเรียนราชประชานุเคราะห์ ๒๒
- สำนักงานสาธารณสุขอำเภอปาย
- โรงเรียนอนุบาลปาย (เวียงใต้)
- ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอปาย

- เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าลุ่มน้ำปาย
- อุทยานแห่งชาติห้วยน้ำดัง
- หน่วยป้องกันรักษาป่า ที่ มส.๑ อำเภอปาย
- หน่วยป้องกันรักษาป่า ที่ มส.๑๙ (แม่ปิง)
- เขตห้ามล่าสัตว์ป่าลุ่มน้ำปายฝั่งซ้าย
- สถานีควบคุมไฟป่าลุ่มน้ำปาย
- สถานีควบคุมไฟป่าห้วยน้ำดัง
- หมวดทางหลวงปาย
- สำนักงานที่ดินจังหวัดแม่ฮ่องสอน สาขาปาย
- ท่าอากาศยานปาย

(๑) ธนาคารหรือสถาบันการเงิน

- ธนาคารกรุงไทย จำกัด (มหาชน) สาขาปาย
- ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร สาขาปาย
- ธนาคารกรุงเทพ จำกัด (มหาชน) สาขาย่อยปาย
- ธนาคารกสิกรไทย สาขาปาย
- ธนาคารออมสิน สาขาปาย
- บริษัท นิ่มซี่เส็ง จำกัด มหาชน
- บริษัท เฮง ลิสซิ่ง จำกัด

(๓) หน่วยงานอื่น ๆ ในพื้นที่

- สหกรณ์การเกษตรเมืองปาย จำกัด
- สหกรณ์หมู่บ้านป่าไม้โป่งสา จำกัด
- สหกรณ์บ้านม้ง ขุนสาใน จำกัด
- โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ
    - โครงการอนุรักษ์พันธุกรรมไม้สัก (บ้านมโนรา ม.๑๒ ต.ทุ่งยาว)
    - โครงการธนาคารข้าว (บ้านเมืองแปง ม.๑ ต.เมืองแปง)
    - โครงการ Food Bank (บ้านแพมบก ม.๖ ต.ทุ่งยาว)
    - โครงการบ้านเล็กในป่าใหญ่ (บ้านแพมบก ม.๖ ต.ทุ่งยาว)
    - โครงการกองทุนแม่ของแผ่นดิน (จำนวน ๓๘ หมู่บ้าน)
- โครงการตามพระราชเสาวนีย์
    - โครงการยามชายแดนดอยผักกูด ม.๙ ต.แม่นาเติง
- โครงการตามแนวพระราชทานของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ
    - โครงการพัฒนาความมั่นคงหมู่บ้านชายแดน (๑๐ หมู่บ้าน)
- โครงการพัฒนาพื้นที่สูงแบบโครงการหลวงพื้นที่เฉพาะ (โครงการขยายผลโครงการหลวงเพื่อแก้ปัญหาพื้นที่ปลูกฝิ่นอย่างยั่งยืน)

    ต.เวียงเหนือ ๑ หมู่บ้าน ได้แก่ บ้านหัวแม่เมือง หมู่ที่ ๗

    ต.แม่ฮี้ จำนวน ๒ หมู่บ้าน ได้แก่ หย่อมบ้านหัวแม่เย็น หย่อมบ้านดอยช้าง หมู่ที่ ๑ หย่อมบ้านห้วยหวาย หย่อมบ้านแม่ยะน้อย หมู่ที่ ๔

ต.เมืองแปง ๕ หมู่บ้าน ได้แก่ บ้านห้วยฮะ หย่อมบ้านดอยหมากพริก หมู่ที่ ๓ บ้านแกงหอม หมู่ที่ ๕ บ้านผาสำราญ หมู่ที่ ๖ บ้านห้วยหมี หมู่ที่ ๗ และบ้านห้วยหมี หมู่ที่ ๘

ต.โป่งสา จำนวน ๒ หมู่บ้าน ได้แก่ บ้านห้วยเดื่อ หมู่ที่ ๓ บ้านแม่เหมืองหลวง หมู่ที่ ๔

(๔) กลุ่มมวลชนที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงหรือพัฒนาพื้นที่

๔) ประชากร

(๔.๑) จำนวนประชากรและจำนวนครัวเรือนปีปัจจุบัน

ตารางที่ ๒ : เปรียบเทียบจำนวนประชากร ในเดือนพฤษภาคม ๒๕๖๓ และ เดือนพฤษภาคม ๒๕๖๔

วัย	ช่วงอายุ	พฤษภาคม ปี พ.ศ.๒๕๖๓			พฤษภาคม ปี พ.ศ.๒๕๖๔			เปรียบเทียบ
		เพศ			เพศ			
		ชาย	หญิง	รวม	ชาย	หญิง	รวม	
วัยแรกเกิด	แรกเกิด - ๑๒ ปี	๓,๓๕๐	๓,๒๑๐	๖,๕๖๐	๓,๓๕๗	๓,๑๖๘	๖,๕๒๕	- ๓๕
วัยเรียน	อายุ ๑๓–๒๒ ปี	๒,๘๐๒	๒,๔๔๒	๕,๒๔๔	๒,๗๘๓	๒,๔๒๗	๕,๒๑๐	- ๓๔
วัยทำงาน	อายุ ๒๓-๖๐ ปี	๑๑,๕๐๙	๑๐,๗๗๒	๒๒,๒๘๑	๑๑,๒๒๗	๑๐,๖๒๖	๒๑,๘๕๓	- ๔๒๘
ผู้สูงอายุ	อายุ ๖๑ ปีขึ้นไป	๒,๒๖๙	๒,๓๘๖	๔,๖๕๕	๒,๒๙๐	๒,๔๔๓	๔,๗๓๓	+ ๗๘
รวม		**๑๙,๙๓๐**	**๑๘,๘๑๐**	**๓๘,๗๔๐**	**๑๙,๖๕๗**	**๑๘,๖๖๔**	**๓๘,๓๒๑**	**- ๔๑๙**

ข้อมูลจาก : สำนักทะเบียนอำเภอปาย (ข้อมูล ณ เดือนพฤษภาคม ๒๕๖๔)

(๔.๒) วิเคราะห์แนวโน้มการเพิ่มขึ้นหรือลดลงของประชากรเปรียบเทียบกับปีที่ผ่านมา หรือแนวโน้มที่น่าจะเพิ่มขึ้นลดลงในอนาคต

การลดลงของประชากร หากเปรียบเทียบในช่วงเดือนพฤษภาคม ๒๕๖๓ และ เดือนพฤษภาคม ๒๕๖๔ จะเห็นได้ว่า ในปี ๒๕๖๓ มีจำนวนประชากรรวมทั้งสิ้น ๓๘,๗๔๐คน และในปี พ.ศ.๒๕๖๔ มีจำนวนประชากรรวมทั้งสิ้น ๓๘,๓๒๑ คน มีจำนวนลดลง จำนวน ๔๑๙ คน มีอัตราการลดลง ร้อยละ ๑.๐๘

(๔.๓) ข้อมูลประชากรแฝง และข้อมูลประชากรแยกตามสัญชาติ

ตารางที่ ๓ : ข้อมูลประชากรแยกตามสัญชาติ

สัญชาติ	พฤษภาคม พ.ศ.๒๕๖๓			พฤษภาคม ปี พ.ศ.๒๕๖๔			เปรียบเทียบ
	เพศ			เพศ			
	ชาย	หญิง	รวม	ชาย	หญิง	รวม	
ไทย	๑๙,๙๓๐	๑๘,๘๑๐	๓๘,๗๔๐	๑๙,๖๕๗	๑๘,๖๖๔	๓๘,๓๒๑	- ๔๑๙
จีน	๘๑	๑๑๘	๑๙๙	๘๒	๑๒๕	๒๐๗	+ ๘
สัญชาติอื่น ๆ ที่ไม่ใช่ไทย	๒,๗๐๒	๒,๕๑๐	๕,๒๑๒	๓,๔๕๒	๓,๑๘๘	๖,๖๔๐	+ ๑,๔๒๘
สัญชาติอื่น ๆ ที่ไม่ใช่ไทย/จีน	๒,๖๒๑	๒,๓๙๒	๕,๐๑๓	๓,๓๗๐	๓,๐๖๓	๖,๔๓๓	+ ๑,๔๒๐
ทุกสัญชาติ	**๒๕,๓๓๔**	**๒๓,๘๓๐**	**๔๙,๑๖๔**	**๒๖,๕๖๑**	**๒๕,๐๔๐**	**๕๑,๖๐๑**	**+ ๒,๔๓๗**

ข้อมูลจาก : สำนักทะเบียนอำเภอปาย (ข้อมูล ณ เดือน พฤษภาคม ๒๕๖๔)

(๔.๔) วิเคราะห์แนวโน้มการเพิ่มขึ้นหรือลดลงของประชากรแฝง เปรียบเทียบกับปีที่ผ่านมา แนวโน้มที่น่าจะเพิ่มขึ้นลดลงในอนาคต

การเพิ่มขึ้นของประชากรแยกตามสัญชาติ หากเปรียบเทียบในช่วงเดือนพฤษภาคม ๒๕๖๓ และ เดือนพฤษภาคม ๒๕๖๔ จะเห็นได้ว่า ในปี ๒๕๖๓ มีจำนวนประชากรรวมทั้งสิ้น ๔๙,๑๖๔ คน และในปี พ.ศ.๒๕๖๔ มีจำนวนประชากรรวมทั้งสิ้น ๕๑,๖๐๑ คน มีจำนวนเพิ่มขึ้น มีอัตราการเพิ่มขึ้นร้อยละ ๔.๙๕

(๔.๕) การประกอบอาชีพของประชาชนในเขตพื้นที่อำเภอปาย ร้อยละ ๘๐ เป็นภาคเกษตรกรรม อีกร้อยละ ๒๐ รับราชการ พนักงานบริษัท เอกชน ภาคบริการ ฯลฯ

๕) การศึกษา

(๕.๑) สถานศึกษา (ของรัฐ/เอกชน) ฯลฯ

- อำเภอปาย มีโรงเรียนในสังกัดเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาแม่ฮ่องสอน เขต ๑ จำนวน ๓๔ แห่ง
- โรงเรียนมัธยม ๒ แห่ง ได้แก่ โรงเรียนปายวิทยาคาร และโรงเรียนราชประชานุเคราะห์ ๒๒
- โรงเรียนเอกชน ๑ แห่ง คือ โรงเรียนอนุบาลสิริอัมพร

(๕.๒) ห้องสมุด

- ห้องสมุดโรงเรียนปายวิทยาคาร
- ห้องงสมุดศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอปาย

๖) สาธารณสุข

(๖.๑) สถานพยาบาลของรัฐ/เอกชน/ศูนย์บริการสาธารณสุข/คลินิกทุกประเภท/บุคลากร

- โรงพยาบาลชุมชน ขนาด ๕๐ เตียง จำนวน ๑ แห่ง
- สำนักงานสาธารณสุขอำเภอ จำนวน ๑ แห่ง
- โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล จำนวน ๑๑ แห่ง
- คลินิก จำนวน ๗ แห่ง

๗) ศาสนาและวัฒนธรรม

(๑) การนับถือศาสนา ในพื้นที่อำเภอปาย มีการนับถือศาสนาพุทธร้อยละ ๘๐ อีกร้อยละ ๒๐ เป็นการนับถือศาสนา อื่น ๆ เช่น อิสลาม คริสต์ นับถือผี ฯลฯ มีวัด สำนักสงฆ์ และที่พักสงฆ์ในพระพุทธศาสนา แบ่งเป็น

- วัดที่ได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมา จำนวน ๒๗ แห่ง
- ที่พักสงฆ์ จำนวน ๑๒ แห่ง
- โบสถ์คริสต์ จำนวน ๒๐ แห่ง
- มัสยิด จำนวน ๑ แห่ง

(๒) วัฒนธรรมท้องถิ่นที่สำคัญ

- ประเพณีปอยส่างลอง จัดเดือนเมษายน ของทุกปี
- ประเพณีสงกรานต์จัดเดือนเมษายน ของทุกปี
- ประเพณีแห่เทียนพรรษาจัดเดือนสิงหาคม ของทุกปี
- ประเพณีตานก๋วยสลากจัดเดือนกันยายน ของทุกปี
- ประเพณีออกพรรษา หรือประเพณีกาดหลู่/แห่จองพาราจัดเดือนตุลาคม ของทุกปี
- ประเพณีดับไฟเทียน จัดเดือนพฤศจิกายน ของทุกปี
- ประเพณีลอยกระทง จัดเดือนพฤศจิกายน ของทุกปี

๘) การคมนาคม

(๑) ทางบก

สถานีขนส่งอำเภอปายมีจำนวน ๑ แห่ง ประกอบด้วย รถโดยสารของบริษัทเปรมประชาชนส่ง จำกัด และรถตู้บริการร่วม ราคาค่าบริการจากปาย– เชียงใหม่ ราคา ๑๕๐ บาท และจากปาย– แม่ฮ่องสอน ราคา ๑๕๐ บาท

- เส้นทางหลวงหมายเลข ๑๐๙๕ จากอำเภอปาย ผ่านอำเภอปางมะผ้า ถึงอำเภอเมืองแม่ฮ่องสอน ระยะทาง ๑๑๑ กิโลเมตร เป็นเส้นทางสองช่องจราจร ที่มีลักษณะคดเคี้ยว ผ่านภูเขาสลับซับซ้อน มี ๑,๘๖๔ โค้ง

- เส้นทางหลวงหมายเลข ๑๐๙๕ จากอำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ ถึงอำเภอปาย ระยะทาง ๑๒๐ กิโลเมตร เป็นเส้นทางสองช่องจราจร ที่มีลักษณะคดเคี้ยว ผ่านภูเขาสลับซับซ้อน มี ๗๖๒ โค้ง

๙) ด้านเศรษฐกิจ

(๑) <u>ด้านการเกษตรกรรม</u>

ประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพหลักคือเกษตรกรรมได้แก่การทำนา ทำไร่ ประมาณร้อยละ ๘๘.๕ แต่มีพื้นที่ถือครองเพื่อการเกษตรเพียงร้อยละ ๑.๖ หรือเพียง ๕.๘ ไร่ต่อครอบครัวเท่านั้นการขยายพื้นที่ในการเกษตรเป็นไปได้น้อยมากเนื่องจากเป็นพื้นที่ป่า

พืชเศรษฐกิจที่สำคัญ ได้แก่ ข้าว กระเทียม ถั่วเหลือง ข้าวโพด ประชากรมีรายได้เฉลี่ย ๗๐,๗๔๙.๕๓ บาท ต่อคน/ปี นอกจาก รายได้จากพืชเศรษฐกิจแล้วยังได้จากการเลี้ยงสัตว์ ได้แก่ วัว หมู ไก่ ปลา และรายได้ จากธุรกิจการท่องเที่ยว เกสท์เฮ้าส์ ร้านอาหาร การทอผ้าและการค้าขาย

ตารางแสดงการผลิตพืชเศรษฐกิจที่สำคัญของอำเภอปาย

ที่	พืชเศรษฐกิจ	พื้นที่ปลูก(ไร่)	ผลผลิตเฉลี่ย/ไร่/ปี	จำนวนครัวเรือน
๑.	ข้าว	๒๔,๐๘๔	๑,๔๓๓	๔,๓๓๖
๒.	กระเทียม	๑๒,๖๙๐	๓,๐๐๐	๑,๔๖๑
๓.	ถั่วเหลือง	๔,๙๓๙	๓๕๐	๖๑๑
๔.	ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์	๑๙,๒๑๓	๗๘๐	๑,๙๙๔

ข้อมูลการเลี้ยงสัตว์น้ำ จำนวน ๒๖๑ ราย จำนวน ๒๗๑ บ่อ พื้นที่รวม ๗๗.๐๙๘ บ่อ (ไร่)

(๒) <u>ด้านการพาณิชย์</u>

(๒.๑) ห้างสรรพสินค้า จำนวน – แห่ง

(๒.๒) ร้านสะดวกซื้อ ได้แก่ 7 – ELEVEN จำนวน ๖ แห่ง Tesco Lotus Express จำนวน ๒ แห่ง ร้านโชห่วย จำนวน ๒๔๗ แห่ง

(๒.๓) ร้านวัสดุก่อสร้าง จำนวน ๗ แห่ง

(๒.๔) ร้านขายวัสดุอุปกรณ์เกี่ยวกับการเกษตร จำนวน ๔ แห่ง

(๓) <u>ด้านผลิตภัณฑ์ชุมชนและท้องถิ่น OTOP</u>

- สินค้าหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ ๑๗๔ ผลิตภัณฑ์ แบ่งเป็น ๕ ประเภท ดังนี้
  - ประเภทอาหาร ๗๘ ผลิตภัณฑ์
  - ประเภทสมุนไพร ๓๓ ผลิตภัณฑ์
  - ประเภทของใช้ ๑๗ ผลิตภัณฑ์
  - ประเภทเครื่องดื่ม ๑๑ ผลิตภัณฑ์
  - ประเภทผ้าเครื่องแต่งกาย ๓๕ ผลิตภัณฑ์
- การคัดสรรหาสุดยอดสินค้าหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ มีจำนวน ๒๖ ผลิตภัณฑ์
  - ระดับ ๕ ดาว ๘ ผลิตภัณฑ์ ได้แก่ พริกแกงอ่อมห้วยปู พริกลาบห้วยปู (เนื้อ) พริกลาบห้วยปู (หมู) ข้าวหอมปาย ข้าวลืมผัว ชุดผ้าฝ้าย ย่าม และกระเป๋าใส่เหรียญ
  - ระดับ ๔ ดาว ๑๐ ผลิตภัณฑ์ ได้แก่ น้ำพริกคั่วทราย ข้าวจ้าวดำดอย สมุนไพรมะขามป้อม ขิงผง กระเป๋าเครื่องสำอาง กระเป๋าสะพาย เสื้อสตรีผ้านากา กระเป๋าสะพาย กระเป๋าเครื่องสำอางค์ และมะนาว
  - ระดับ ๓ ดาว ๘ ผลิตภัณฑ์ ได้แก่ ขนมงารสน้ำผึ้ง ขนมงารสขิง ขนมงารสใบเตย โมบายช้าง พวงกุญแจช้าง พวงกุญแจนกยูง สบู่สมุนไพรผสมผัก และน้ำมันมะพร้าวกลั่นเย็น
- การลงทะเบียนผู้ผลิต/ผู้ประกอบการ/ร้าน OTOP จำนวน ๘๙ กลุ่ม ๑๗๔ ผลิตภัณฑ์
- ประมาณการรายได้จากการจำหน่ายเปรียบเทียบที่ผ่านมากับปัจจุบันและการวิเคราะห์แนวโน้มการส่งเสริมพัฒนาสินค้า และการขยายช่องการตลาด

รวมผลการจำหน่ายสินค้าหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ ปีงบประมาณ ๒๕๖๒ ๔๒,๑๑๒,๗๕๐ บาท ปีงบประมาณ ๒๕๖๓ ๕๓,๔๒๕,๗๕๐ บาท (ข้อมูล ณ เดือนพฤษภาคม ๒๕๖๔)

- ข้อมูลอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมและพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชน เช่น กลุ่มผลิตสินค้า OTOP ที่สำคัญ

๑. โครงการพัฒนาผลิตภัณฑ์สินค้าชุมชน

เป้าหมาย : ผลิตภัณฑ์ OTOP มีคุณภาพและมาตรฐาน

วัตถุประสงค์ : ๑. พัฒนาศักยภาพผู้ผลิต ผู้ประกอบการ OTOP ให้มีความรู้ด้านการตลาด การออกแบบ และการพัฒนาผลิตภัณฑ์ บรรจุภัณฑ์ สร้างแบรนด์ สามารถพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้มีมูลค่าเพิ่มเข้าสู่ระบบตลาดได้

๒. เพื่อพัฒนายกระดับคุณภาพมาตรฐานผลิตภัณฑ์ OTOP กลุ่มปรับตัวสู่การพัฒนา (Quadrant D) ให้มีคุณภาพมาตรฐานขึ้น

กลุ่มเป้าหมาย : ผู้ผลิต ผู้ประกอบการ OTOP และเยาวชน OTOP

๒. โครงการยกระดับศักยภาพเกษตรกรรุ่นใหม่และผู้ประกอบการ/วิสาหกิจชุมชนในการผลิตสินค้าชุมชน

เป้าหมาย : ผู้ผลิต ผู้ประกอบการชุมชน ได้รับการพัฒนาศักยภาพการผลิต และช่องทางการจำหน่ายผลิตภัณฑ์

วัตถุประสงค์ : เพื่อพัฒนาศักยภาพผู้ประกอบการ OTOP ในการพัฒนาสินค้าให้มีคุณภาพมาตรฐานตรงกับความต้องการของตลาด มีความสามารถและทักษะนำสินค้าจำหน่ายในตลาดออนไลน์

กลุ่มเป้าหมาย **:** ผู้ผลิต ผู้ประกอบการ OTOP Quadrant D (กลุ่มปรับตัวสู่การพัฒนา)

๓. โครงการส่งเสริมการพัฒนากลไกและโครงสร้างดูดซับมูลค่าทางเศรษฐกิจและการกระจายรายได้กลับสู่ท้องถิ่น

เป้าหมาย : ขยายช่องทางการตลาดของผลิตภัณฑ์ชุมชนเพื่อให้ได้จำหน่ายสินค้ามากขึ้น

วัตถุประสงค์ : เพื่อสร้างช่องทางการตลาดให้กับผู้ผลิต ผู้ประกอบการ OTOP กลุ่มอาชีพในชุมชน ส่งเสริมการตลาดรูปแบบใหม่ที่สามารถตอบสนองความต้องการของลูกค้าได้อย่างสะดวก และทั่วถึง โดยความร่วมมือภาครัฐ เอกชนและประชาชน พร้อมทั้งพัฒนากลไกขับเคลื่อนเศรษฐกิจฐานรากด้วยภาคีเครือข่ายในพื้นที่ให้มีประสิทธิภาพ

กลุ่มเป้าหมาย : ผู้ผลิต ผู้ประกอบการชุมชน เกษตรกร กลุ่มอาชีพ ผู้ให้บริการด้านการท่องเที่ยว หมู่บ้าน/ชุมชนท่องเที่ยว บริษัทประชารัฐรักสามัคคี (วิสาหกิจเพื่อสังคม) จำกัด คณะกรรมการประสานและขับเคลื่อนนโยบายสานพลังประชารัฐ (คสป.) คณะทำงานพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากและประชารัฐจังหวัด/อำเภอ และภาคีเครือข่ายการพัฒนา

(๔) ด้านการท่องเที่ยว

(๔.๑) แหล่งท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียงของอำเภอปาย

(๔.๑.๑) อุทยานแห่งชาติห้วยน้ำดัง

- ห่างจากอำเภอปาย ๔๐ กิโลเมตร ติดเขตอำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ เป็นที่ตั้งโครงการพัฒนาต้นน้ำของกรมอุทยานแห่งชาติ มีการปลูกพืชไม้ดอกเมืองหนาวเป็นที่ตั้งพระตำหนักเอื้องเงิน เป็นที่ท่องเที่ยวที่สวยงามเดินทางไปท่องเที่ยวได้ทุกฤดูกาล และมีบ้านพักบริการด้วย

(๔.๑.๒) โป่งน้ำร้อนท่าปาย

- อยู่ที่บ้านท่าปาย หมู่ที่ ๓ ตำบลแม่ฮี้ ห่างจากอำเภอปาย ๘ กิโลเมตร สภาพของโป่งน้ำร้อน มีไอน้ำร้อนปกคลุมพื้นที่และน้ำร้อนไหลทั่วบริเวณกว้างบางจุดความร้อน ประมาณ ๘๐ องศาเซลเซียส และรอบ ๆ เป็นป่าไม้สักที่สมบูรณ์มาก ภายในบริเวณอนุญาตให้ ตั้งเต็นท์พักแรมได้

(๔.๑.๓) วัดน้ำฮู

- อยู่ที่หมู่ที่ ๕ ตำบลเวียงใต้ จากตัวอำเภอไปทางทิศตะวันตก ๓ กิโลเมตร เป็นที่ประดิษฐานของหลวงพ่ออุ่นเมือง พระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์ ทำด้วยโลหะทองสัมฤทธิ์ หน้าตักกว้าง ๒๘ นิ้ว สูง ๓๐ นิ้ว พระเศียรส่วนบนเปิดปิดได้และมีน้ำขังอยู่เป็นพระพุทธรูปสิงห์สาม อายุประมาณ ๕๐๐ปี เมื่อ พ.ศ. ๒๕๑๕ มีพระธุดงค์จากอำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่ ไปนมัสการและพบว่ามีน้ำขังอยู่ที่เศียรพระ ภายหลังมีคนหลั่งไหลมาขอน้ำที่ขังอยู่ในเศียรไปสักการะน้ำในพระเศียรมีลักษณะซึมตลอดนอกจากนี้ยังมีเจดีย์อนุสรณ์ สถานพระนางสุพรรณกัลยา พระเชษฐภคินี ของสมเด็จพระนเรศวรมหาราช และมีศาลากลางน้ำ ตั้งประดิษฐานพระรูปของสมเด็จพระนเรศวรมหาราชและพระเอกาทศรถในบริเวณวัดด้วย

(๔.๑.๔) วัดกลาง

- อยู่ในเขตเทศบาลตำบลปาย มีพระเจดีย์ศิลปะไทยใหญ่ประดิษฐานอยู่กลางลานวัด และมีเจดีย์ทรงมอญรายล้อมโดยรอบ ใต้เจดีย์เป็นซุ้มประดิษฐานพระพุทธรูปประจำวันเหนือฐานเจดีย์องค์ใหญ่เป็นมณฑปยอดมงกุฎที่สวยงาม

(๔.๑.๕) ถนนคนเดินปาย

- ตั้งอยู่ถนนในเขตเทศบาลตำบลปาย บริเวณถนนชัยสงคราม ตั้งแต่สี่แยกร้านน้องเบียร์ จนถึง ปายริเวอร์คอนเนอร์ และถนนรังสิยานนท์ ตั้งแต่แยกธนาคารออมสิน จนถึง สี่แยกศิริวัฒน์ มีสินค้าพื้นเมืองและสินค้าที่ระลึก จำหน่ายให้กับนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศ

(๔.๑.๖) น้ำตกหมอแปง

- อยู่ห่างจากอำเภอปายประมาณ ๘ – ๙ กิโลเมตร อยู่หมู่ที่ ๔ บ้านหมอแปง ตำบลแม่นาเติง เดินทางโดยรถยนต์ได้สะดวก มีหมู่บ้านชาวเขาเผ่ามูเซอแดงอยู่บริเวณใกล้เคียงรอบน้ำตก มีป่าต้นยางร่มรื่น

(๔.๑.๗) น้ำตกแม่เย็น

- อยู่ที่บ้านแม่เย็น ตำบลแม่ฮี้ ห่างจากอำเภอ ๗กิโลเมตร เป็นน้ำตกสูง๓ชั้น และสวยงามที่สุดของอำเภอปาย ต้องเดินด้วยเท้าเข้าไปประมาณ ๓ - ๕ ชั่วโมง

(๔.๑.๘) กองแลน

- อยู่ในเขตบ้านร้องแหย่ง ตำบลทุ่งยาว อยู่ห่างจากอำเภอ ๗ กิโลเมตร เป็นหน้าผาสูงที่ถูกกัดเซาะ บริเวณกว้างประมาณ ๕ ไร่เศษ และอยู่ติดกับเส้นทางสายแม่มาลัย - ปาย สามารถท่องเที่ยวได้ทุกฤดูกาล

(๔.๑.๙) น้ำพุร้อนเมืองแปง

- อยู่บริเวณบ้านเมืองแปง หมู่ที่ ๑ ตำบลเมืองแปง เป็นบ่อน้ำพุร้อนขนาดใหญ่ ห่างจากอำเภอปายประมาณ ๓๕กิโลเมตร อุณหภูมิน้ำร้อนถึง๙๕ องศาเซลเซียส

(๔.๑.๑๐) เจดีย์พระธาตุแม่เย็น

- ห่างจากอำเภอปายปาย๒ กม. อยู่ที่บ้านแม่เย็น ตำบลแม่ฮี้ เป็นเจดีย์ที่สร้างสมัยใดไม่ปรากฏ ตั้งอยู่บนเนินสูงเมื่อขึ้นไปจะมองเห็นทิวทัศน์ของอำเภอปายได้ทั่วถึง

(๔.๑.๑๑) ห้วยจอกหลวง

- แหล่งอนุรักษ์ต้นน้ำห้วยจอกหลวง อยู่บริเวณป่าแม่ยะ ตำบลแม่ฮี้ มีการปลูกดอกไม้เมืองหนาวหลายชนิด ตั้งอยู่บนภูเขาและมีทิวทัศน์สวยงาม ห่างจากอำเภอปาย ๔๓ กิโลเมตร เหมาะแก่การท่องเที่ยวในฤดูหนาว ช่วงเดือนธันวาคม – มกราคมของทุกปี จะมีดอกนางพญาเสือโคร่งบานสะพรั่ง เมื่ออุณหภูมิ ๘ องศาเซลเซียส

(๔.๑.๑๒) ศูนย์วัฒนธรรมจีนยูนนาน

- บ้านสันติชล ห่างจากอำเภอปาย ๔กิโลเมตรชมศิลปวัฒนธรรมขนบธรรมเนียมประเพณีดั้งเดิมของชาวจีน เลือกซื้อสินค้าของที่ระลึกชาวจีนยูนาน และรับประทานอาหารจีนยูนนาน

(๔.๑.๑๓) บ่อน้ำร้อนไทรงาม

- อยู่ที่บ้านไทรงาม หมู่ที่ ๑๐ ตำบลแม่นาเติง อำเภอปาย ห่างจากอำเภอประมาณ ๑๖ กิโลเมตร เป็นบ่อน้ำร้อนที่มีอุณหภูมิไม่สูงนัก ไม่มีกลิ่นกำมะถัน ไหลออกภูเขาแล้วไหลลงสู่ธารน้ำเย็น

(๔.๑.๑๔) น้ำตกหัวช้าง

- อยู่ที่บ้านศรีดอนชัย หมู่ที่ ๘ ตำบลเวียงเหนือ อำเภอปาย ห่างจากอำเภอประมาณ ๙ กิโลเมตร เป็นน้ำตกชั้นเดียว ต้องเดินเท้าจากปากทางเข้าไป ใช้เวลาเดินประมาณ ๑.๕ ชั่วโมง

(๔.๑.๑๕) น้ำตกแม่ยาน

- อยู่ที่บ้านมโนรา หมู่ที่ ๑๒ ตำบลทุ่งยาว อำเภอปาย ห่างจากอำเภอประมาณ ๕๕ กิโลเมตร เป็นน้ำตกสูง ๓ ชั้น มีความสวยงามมาก ต้องเดินเท้าเข้าไปใช้เวลาประมาณ ๒ ชั่วโมง

(๔.๑.๑๖) แหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ และ Home Stay

- เดินทางจากบ้านตาลเจ็ดต้น (ไทยใหญ่), บ้านเมืองน้อย (กะเหรี่ยง) – บ้านกิ่วหน่อ (กะเหรี่ยง) – บ้านหัวปาย (มูเซอ) – บ้านปาย สองแง่ (มูเซอ) เส้นทางนี้สามารถทะลุไปอำเภอเวียงแหง จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งยังมีทรัพยากรธรรมชาติ ประเพณีวัฒนธรรมสวยงามมาก(เขตอุทยานแห่งชาติห้วยน้ำดัง) ซึ่งตามเส้นทางนี้จะอุดมไปด้วยป่าไม้ ๒ ข้างทาง มีพระธาตุ เมืองน้อยที่เก่าแก่ และแหล่งอนุรักษ์ปลาของหมู่บ้านเมืองน้อย ที่นักท่องเที่ยวสามารถแวะชมและให้อาหารปลาได้ ก่อนที่จะเดินทางออกไปยังอำเภอเวียงแหง จังหวัดเชียงใหม่

(๔.๑.๑๗) สะพานบุญโขกู้โส่

- อยู่ที่บ้านแพมบก หมู่ที่ ๖ ตำบลทุ่งยาว อำเภอปาย จังหวัดแม่ฮ่องสอน ห่างจากอำเภอประมาณ ๑๓ กิโลเมตร ซึ่งใช้เชื่อมระหว่างหมู่บ้านกับวัดห้วยคายคีรี คำว่า โข แปลว่า “สะพาน” กู้โส่ แปลว่า “กุศลหรือบุญ” โขกู้โส่จึงหมายถึง “สะพานบุญ” สร้างขึ้นมาด้วยศรัทธาของพุทธศาสนิกชนชาวปาย เพื่อให้พระสงฆ์ที่พุทธอุทยานห้วยคายคีรี ใช้เดินลัดทุ่งนาออกมาบิณฑบาตได้ใกล้กว่าเส้นทางเดิม โดยไม่เหยียบย่ำพืชผลทางการเกษตรของชาวบ้าน ขณะเดียวกันก็อำนวยความสะดวกให้นักท่องเที่ยวข้ามไปทำบุญ ไหว้พระ พร้อมชมธรรมชาติสวยๆ ของป่าเขาและนาข้าวระหว่างทางอีกด้วย

(๔.๒) สถานบริการนวดแผนไทย แผนโบราณ หรือธุรกิจสปา จำนวนสถานบริการและพนักงาน

๑๐) ด้านอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว

- ในพื้นที่อำเภอปาย มีสถานบริการการตามกฎหมาย ๒ แห่ง และร้านจำหน่ายสุราและอื่น ๆ ในพื้นที่ ๓๐ ราย

- ในพื้นที่อำเภอปาย มีโรงแรมที่พักที่ได้รับอนุญาต จำนวน ๖๖ แห่ง (อยู่ระหว่างดำเนินการต่ออายุ จำนวน ๒๓ แห่ง) ที่พักที่ไม่มีใบอนุญาต จำนวน ๒๒๖ แห่ง ที่พักที่ไม่เป็นโรงแรมที่ได้รับอนุญาต จำนวน ๓๒ แห่ง รวมทั้งสิ้น ๓๔๗ แห่ง

- จำนวนร้านอาหาร ตลอดจนลูกจ้างภายในร้านสามารถรองรับการเข้ามาท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยว

๑๑) ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

(๑) แหล่งน้ำ หรือระบบชลประทาน

- การผลิตไฟฟ้า มีจำนวน ๑ แห่ง คือ เขื่อนผลิตพลังงานไฟฟ้าขนาดเล็ก ตั้งอยู่ที่บ้านเมืองน้อย ต.เวียงเหนือ อ.ปาย จ.แม่ฮ่องสอน

(๒) ป่าไม้

- พื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติแม่ปายฝั่งซ้ายตอนบน มีเนื้อที่ ๓๖๐,๒๐๐.๐๐ ไร่
- พื้นที่ป่าอนุรักษ์ มีเนื้อที่ ๑,๒๐๔,๙๒๓.๗๕ ไร่
- พื้นที่ป่าไม้ตามมติคณะรัฐมนตรีแม่ปายฝั่งขวา มีเนื้อที่ ๔,๕๐๐.๐๐ ไร่

๑๒) ด้านความมั่นคงและความสงบเรียบร้อย

(๑) หน่วยงานรักษาความสงบเรียบร้อยและกองกำลังในพื้นที่

- กองพันทหารราบที่ ๕ กรมทหารราบที่ ๗
- สถานีตำรวจภูธรปาย
- ร้อย ร. ๑๗๒๓
- ชป.บ้านยามชายแดนดอยผักกูด
- ตำรวจตรวจคนเข้าเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน สาขาปาย
- ตำรวจท่องเที่ยว อำเภอปาย
- กองร้อย อ.ส. อ.ปาย ที่ ๔

(๒) ปัญหาความมั่นคง

- ปัญหาด้านยาเสพติด เนื่องจากภูมิศาสตร์ของอำเภอปาย เป็นอำเภอที่ติดกับประเทศสหภาพเมียนมาร์ และภูเขาสูงชัน ทำให้การขนย้ายลำเลียงยาเสพติดจากประเทศเพื่อนบ้าน เข้ามาในพื้นที่ตามแนวตะเข็บชายแดนได้ง่าย ยาเสพติดที่มีการจับกุมได้ในพื้นที่อำเภอปาย เช่น กัญชา เฮโรอีน ยาบ้า ไอซ์ ฝิ่นดิบ ประกอบกับการหลั่งไหลเข้ามาของนักท่องเที่ยว/ธุรกิจ ในเชิงการท่องเที่ยว แต่มีการจัดกิจกรรมที่สุ่มเสี่ยงต่อการใช้ยาเสพติด เช่น การจัดปาร์ตี้ยา ซึ่งปัญหายาเสพติดในพื้นที่อำเภอปายยังไม่มีทีท่าที่จะลดลง แม้จะมีการปราบปรามอย่างหนัก เพราะปัญหาทางภูมิศาสตร์จึงทำให้การเล็ดลอดของยาเสพติดไม่สามารถสกัดกั้น หรือปราบปรามได้อย่างเด็ดขาด

- ปัญหาอาชญากรรม และการโจรกรรมปัญหาการลักเล็กขโมยน้อยในพื้นที่อำเภอปายเพิ่มสูงขึ้น อาจเนื่องจากสาเหตุที่การอพยพเข้ามาทำธุรกิจของคนต่างพื้นที่ และการขยายตัวของเมืองและการเติบโตในเชิงธุรกิจของเมืองที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วจนกลืนกินวัฒนธรรมแบบเดิม ๆ และเปิดรับวัฒนธรรมจากท้องที่อื่นเพิ่มมากขึ้น สถิติการจับกุมด้านอาชญากรรม และการโจรกรรมจึงมีแนวโน้มสูงกว่าปีที่ผ่าน ๆ มา

๑๓) ความสัมพันธ์กับประเทศเพื่อนบ้าน

ในพื้นที่อำเภอปาย ไม่มีจุดผ่านแดน มีการส่งเสริมในการสอนภาษาจีน ภาษาอังกฤษ ให้แก่เจ้าหน้าที่ของรัฐ เช่น เจ้าหน้าที่ตำรวจ เจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครอง เพื่อรองรับความสัมพันธ์กับประเทศเพื่อนบ้านในอนาคต หากเปิดประชาคมอาเซียน มีการจัดกิจกรรมเชื่อมความสัมพันธ์กับประเทศเพื่อนบ้านโดยการฝึกอบรมทำความเข้าใจระหว่างกัน

๑.๔ วิสัยทัศน์และประเด็นยุทธศาสตร์ของ แผนพัฒนาจังหวัดแม่ฮ่องสอน

ยุทธศาสตร์การพัฒนาจังหวัดแม่ฮ่องสอน (พ.ศ. ๒๕๖๑ – ๒๕๖๕)

๑. วิสัยทัศน์

"เมืองแห่งการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ เปิดประตูสู่ตะวันตก ยกระดับคุณภาพชีวิต พัฒนาเศรษฐกิจให้ยั่งยืน บนพื้นฐานแห่งความพอเพียง"

๒. เป้าประสงค์รวม (Objective)

๑. สร้างการเติบโตทางเศรษฐกิจ โดยเน้นการเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขัน ด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ วิถีชีวิตวัฒนธรรม สุขภาพ เกษตรปลอดภัย และการค้าชายแดน

๒. เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชน โดยเน้นการแก้ไขปัญหาความยากจน การพัฒนาการศึกษา การพัฒนาคน สังคม และการบริหารจัดการภาครัฐ

๓. เพื่ออนุรักษ์ ฟื้นฟู ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และประเพณีวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน

๓. ประเด็นยุทธศาสตร์ (โดยจัดลำดับความสำคัญ)

ประเด็นยุทธศาสตร์	เป้าประสงค์	ตัวชี้วัด	แนวทางการพัฒนา
ประเด็นการพัฒนาที่ ๑ : การยกระดับและพัฒนาการท่องเที่ยวให้มีคุณภาพและยั่งยืน	**เป้าประสงค์ที่ ๑** พัฒนาการท่องเที่ยวคุณภาพในเชิงนิเวศ สุขภาพ การกีฬา วิถีชีวิตวัฒนธรรม เพื่อเพิ่มรายได้จากการท่องเที่ยว	**ตัวชี้วัด ๑ :** ร้อยละที่เพิ่มขึ้นของรายได้จากการท่องเที่ยว **ตัวชี้วัด ๒ :** ร้อยละที่เพิ่มขึ้นของนักท่องเที่ยวและผู้มาเยือน	แนวทางการพัฒนา ๑.๑ สร้างแหล่งท่องเที่ยวใหม่ เพิ่มศักยภาพการพัฒนาและปรับปรุงแหล่งท่องเที่ยวและพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน สิ่งอำนวยความสะดวกด้านการท่องเที่ยว ให้มีความสวยงาม สะอาด ปลอดภัย แนวทางการพัฒนา ๑.๒ ฟื้นฟู อนุรักษ์และส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ สุขภาพ การกีฬา วิถีชีวิต วัฒนธรรมตามอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ และการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ แนวทางการพัฒนา ๑.๓ พัฒนาศักยภาพบุคลากร และยกระดับผู้ประกอบการด้านการท่องเที่ยว แนวทางการพัฒนา ๑.๔ ส่งเสริมการท่องเที่ยวในโครงการตามพระราชดำริ วนเกษตร เกษตรปลอดภัย เกษตรอินทรีย์ แนวทางการพัฒนา ๑.๕ ส่งเสริม พัฒนาการตลาด กิจกรรมและการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยว

ประเด็นยุทธศาสตร์	เป้าประสงค์	ตัวชี้วัด	แนวทางการพัฒนา
ประเด็นการพัฒนาที่ ๑ : การยกระดับและพัฒนาการท่องเที่ยวให้มีคุณภาพและยั่งยืน (ต่อ)			แนวทางการพัฒนา ๑.๖ พัฒนามาตรฐานการท่องเที่ยว ระบบการบริหารจัดการความปลอดภัยและบูรณาการเครือข่ายความร่วมมือด้านการท่องเที่ยว แนวทางการพัฒนา ๑.๗ ส่งเสริมให้มีกิจกรรมการท่องเที่ยวตลอดทั้งปี เพื่อสร้างรายได้ให้กับประชาชน
	เป้าประสงค์ที่ ๒ เพิ่มประสิทธิภาพ พัฒนา ปรับปรุง โครงข่าย คมนาคม สิ่งอำนวยความสะดวกเชื่อมโยงเส้นทางการท่องเที่ยวและแหล่งท่องเที่ยว	**ตัวชี้วัด ๑ :** ร้อยละที่เพิ่มขึ้นของรายได้จากการท่องเที่ยว **ตัวชี้วัด ๒** : ร้อยละที่เพิ่มขึ้นของนักท่องเที่ยวและผู้มาเยือน	แนวทางการพัฒนา ๑.๘ ส่งเสริมการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน สิ่งอำนวยความสะดวกด้านการท่องเที่ยว เชื่อมโยงเส้นทางการท่องเที่ยว
	เป้าประสงค์ที่ ๓ ส่งเสริมพัฒนาผลิตภัณฑ์ OTOP และวิสาหกิจชุมชน	**ตัวชี้วัด ๑ :** ร้อยที่เพิ่มขึ้นของการจำหน่ายผลิตภัณฑ์ OTOP และวิสาหกิจชุมชน	แนวทางการพัฒนา ๑.๙ ส่งเสริมพัฒนาผลิตภัณฑ์ OTOP และหมู่บ้าน OTOP นวัตวิถี วิสาหกิจชุมชน และ ผลิตภัณฑ์ทางวัฒนธรรม (C-POT)
ประเด็นการพัฒนาที่ ๒ : พัฒนาศักยภาพการค้า การลงทุน และการค้าชายแดน	**เป้าประสงค์ที่ ๑** การค้า การลงทุน มีการขยายตัวเพิ่มมากขึ้น	**ตัวชี้วัด ๑ :** ร้อยละที่เพิ่มขึ้นของผู้ประกอบการนิติบุคคล **ตัวชี้วัด ๒ :** ร้อยละที่เพิ่มขึ้นของมูลค่าการค้าชายแดน	แนวทางการพัฒนา ๒.๑ พัฒนาระบบ Logistic เพื่อรองรับการเปิดด่านสู่สาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมา , กลุ่ม BIMSTEC และกลุ่ม ASEAN แนวทางการพัฒนา ๒.๒ พัฒนาโครงสร้างพื้นฐานจุดผ่อนปรนการค้าชายแดนและยกระดับให้เป็นจุดผ่านแดนถาวร แนวทางการพัฒนา ๒.๓ ส่งเสริมพัฒนาการค้าการลงทุน และการค้าชายแดน แนวทางการพัฒนา ๒.๔ ยกระดับความสัมพันธ์กับประเทศเพื่อนบ้านเพื่อการค้า การท่องเที่ยว วัฒนธรรม การศึกษา สาธารณสุข และเปิดประตูสู่ตะวันตก แนวทางการพัฒนา ๒.๕ พัฒนาศักยภาพของผู้ประกอบการให้สามารถแข่งขันได้

ประเด็นยุทธศาสตร์	เป้าประสงค์	ตัวชี้วัด	แนวทางการพัฒนา
ประเด็นการพัฒนาที่ ๓ : ยกระดับคุณภาพชีวิต แก้ไขปัญหาความยากจน และความเหลื่อมล้ำทางสังคม	**เป้าประสงค์ที่ ๑** ส่งเสริมสนับสนุนให้ครัวเรือนผ่านเกณฑ์ จปฐ.	**ตัวชี้วัด ๑ :** ร้อยละที่ลดลงของจำนวนครัวเรือนที่ตกเกณฑ์ จปฐ.	แนวทางการพัฒนา ๓.๑ ส่งเสริมครัวเรือนตกเกณฑ์ จปฐ. ที่สามารถพัฒนาได้ให้มีรายได้เพิ่มขึ้น โดยการส่งเสริมอาชีพด้านการปลูกพืช เลี้ยงสัตว์ ประมง ค้าขาย หัตถกรรม อุตสาหกรรม บริการ และด้านอื่นๆ ภายใต้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
	เป้าประสงค์ที่ ๒ เด็ก เยาวชน และประชาชนได้รับการศึกษาอย่างทั่วถึงและมีคุณภาพ และการมีงานทำของนักเรียนและนักศึกษา	**ตัวชี้วัด ๑** : ร้อยละของผู้เรียนที่มีคะแนนผลการทดสอบทางการศึกษาระดับชาติขั้นพื้นฐาน (O-NET) ทุกระดับชั้น ในแต่ละวิชาผ่านเกณฑ์คะแนนร้อยละ ๕๐ ขึ้นไป **ตัวชี้วัด ๒** : ร้อยละที่เพิ่มขึ้นของการเรียนต่อของผู้เรียนแต่ละระดับเพิ่มขึ้น **ตัวชี้วัด ๓ :** ร้อยละที่เพิ่มขึ้นของคนอายุ ๑๕ – ๖๐ ปีเต็ม อ่านออก/เขียนไทยได้ **ตัวชี้วัด ๔ :** ประชากรวัยแรงงาน อายุ ๑๕ – ๕๙ ปี มีจำนวนปีการศึกษาเฉลี่ยเพิ่มขึ้น	แนวทางการพัฒนาที่ ๓.๒ พัฒนาศักยภาพของผู้เรียนทั้งในและนอกระบบโดยบูรณาการความร่วมมือจากทุกภาคส่วน แนวทางการพัฒนาที่ ๓.๓ เพิ่มโอกาสทางการศึกษาในทุกระดับ เพื่อรองรับการเป็นประชาคมอาเซียน แนวทางการพัฒนาที่ ๓.๔ พัฒนาบุคลากรทางการศึกษา สภาพแวดล้อม สิ่งอำนวยความสะดวกทางการศึกษา และส่งเสริมเทคโนโลยีที่ทันสมัย แนวทางการพัฒนาที ๓.๕ เพิ่มโอกาสและพัฒนาทักษะในการทำงานเพื่อการมีงานทำให้กับนักศึกษา และเยาวชน

ประเด็นยุทธศาสตร์	เป้าประสงค์	ตัวชี้วัด	แนวทางการพัฒนา
ประเด็นการพัฒนาที่ ๓ : ยกระดับคุณภาพชีวิต แก้ไขปัญหาความยากจน และความเหลื่อมล้ำทางสังคม (ต่อ)		**ตัวชี้วัด ๕ :** อัตราการได้งานทำ/ประกอบอาชีพอิสระของผู้สำเร็จการศึกษา (ไม่นับศึกษาต่อ) ภายในระยะเวลา ๑ ปี เพิ่มขึ้น	
	เป้าประสงค์ที่ ๓ ประชาชนได้รับการบริการภาครัฐอย่างทั่วถึงและภาครัฐ มีการบริหารจัดการอย่างมีประสิทธิภาพ ตามหลักธรรมาภิบาล	**ตัวชี้วัด ๑ :** อัตราการตายทารกแรกเกิด ไม่เกิน ๓.๘ ต่อการเกิดมีชีพ ๑,๐๐๐ คน **ตัวชี้วัด ๒ :** อัตราส่วนตายมารดาไทย ต่อการเกิดมีชีพแสนคน ไม่เกิน ๑๗ ต่อการเกิดมีชีพแสนคน **ตัวชี้วัด ๓ :** ร้อยละของหญิงตั้งครรภ์ที่ได้รับการฝากครรภ์ครั้งแรก เมื่ออายุครรภ์ น้อยกว่าหรือเท่ากับ ๑๒ สัปดาห์ ไม่ต่ำกว่าร้อยละ ๖๐ **ตัวชี้วัด ๔ :** ร้อยละของผู้สูงอายุที่มีภาวะพึ่งพิง ได้รับการดูแลตาม care plan ร้อยละ ๘๐ **ตัวชี้วัด ๕ :** ผู้พิการเข้าถึงบริการสุขภาพ ร้อยละ ๘๐ **ตัวชี้วัด ๖ :** อัตราการฆ่าตัวตายสำเร็จ ไม่เกิน ๖.๓ ต่อ แสนประชากร	แนวทางการพัฒนาที่ ๓.๖ พัฒนาบุคลากรด้านสาธารณสุข และระบบการให้บริการที่มีคุณภาพ แนวทางการพัฒนาที่ ๓.๗ พัฒนาระบบฐานข้อมูลด้านสังคม และส่งเสริมให้ผู้ด้อยโอกาส ผู้พิการ ผู้สูงอายุ ได้รับบริการภาครัฐอย่างทั่วถึง แนวทางการพัฒนาที่ ๓.๘ ส่งเสริมสนับสนุนการศึกษาวิจัยเพื่อการพัฒนาจังหวัดแม่ฮ่องสอน แนวทางการพัฒนาที่ ๓.๙ พัฒนามาตรการลดความเสี่ยงจากสาธารณภัยและอุบัติเหตุทางถนน แนวทางการพัฒนาที่ ๓.๑๐ ส่งเสริมการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาล และยกระดับมาตรฐานสมรรถนะบุคลากรภาครัฐ โดยมุ่งเน้นให้บุคลากรภาครัฐมีจิตใจสะอาด มีจิตบริการ

ประเด็นยุทธศาสตร์	เป้าประสงค์	ตัวชี้วัด	แนวทางการพัฒนา
ประเด็นการพัฒนาที่ ๓ : ยกระดับคุณภาพชีวิต แก้ไขปัญหาความยากจน และความเหลื่อมล้ำทางสังคม (ต่อ)		**ตัวชี้วัด ๗ :** อัตราการเสียชีวิตจากอุบัติเหตุทางถนน ไม่เกิน ๒๓.๒ ต่อประชากรแสนคน **ตัวชี้วัด ๘ :** อัตราป่วยด้วยโรคไข้มาลาเรีย ลดลงร้อยละ ๕ จากค่ามัธยฐาน ย้อนหลัง ๕ ปี **ตัวชี้วัด ๙ :** โรงพยาบาลผ่านเกณฑ์พัฒนาคุณภาพ ชั้นที่ ๓ ร้อยละ ๘๐ **ตัวชี้วัด ๑๐ :** โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล (รพ.สต.) ผ่านเกณฑ์พัฒนาคุณภาพ รพ.สต.ติดดาวระดับ ๕ ดาว ร้อยละ ๘๐ **ตัวชี้วัด ๑๑ :** ร้อยละของครอบครัวยากจนได้รับบริการสวัสดิการสังคม **ตัวชี้วัด ๑๒ :** จำนวนกิจกรรมที่ส่งเสริมให้ข้าราชการมีจิตใจสะอาด มีจิตบริการ	

ประเด็นยุทธศาสตร์	เป้าประสงค์	ตัวชี้วัด	แนวทางการพัฒนา
ประเด็นการพัฒนาที่ ๓ : ยกระดับคุณภาพชีวิต แก้ไขปัญหาความยากจน และความเหลื่อมล้ำทางสังคม (ต่อ)	**เป้าประสงค์ที่ ๔** สร้างความเข้มแข็งให้กับบุคคลครอบครัว และชุมชน ให้มีความสุขอย่างยั่งยืน โดยการสืบทอดศาสนา ศิลปะ ประเพณี วัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น และเน้นคุณธรรม จริยธรรม	**ตัวชี้วัด ๑ :** ร้อยละ ๘๐ ของจำนวนผู้เข้าร่วมกิจกรรมการสืบทอดทางศาสนา ศิลปะ ประเพณี วัฒนธรรมท้องถิ่น กลุ่มชาติพันธุ์ มีความพึงพอใจ	แนวทางการพัฒนาที่ ๓.๑๑ ส่งเสริมให้มีกิจกรรมการอนุรักษ์ ฟื้นฟู แผละเผยแพร่ ศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรม ประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น ของกลุ่มชาติพันธุ์
	เป้าประสงค์ที่ ๕ การดำเนินโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ โครงการตามพระราชดำริ โครงการหลวง และโครงการพัฒนาพื้นที่สูงแบบโครงการหลวงสู่ชุมชน/หมู่บ้านและสถานศึกษาในพื้นที่	**ตัวชี้วัด ๑ :** จำนวนที่เพิ่มขึ้นของชุมชน/หมู่บ้าน สถานศึกษา ที่ได้รับการขยายผลการเรียนรู้ตามแนวพระราชดำริและโครงการหลวง	แนวทางการพัฒนาที่ ๓.๑๒ ขยายผลการเรียนรู้โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ โครงการตามพระราชดำริ โครงการหลวง และโครงการพัฒนาพื้นที่สูงแบบโครงการหลวงสู่พื้นที่เป้าหมาย
	เป้าประสงค์ที่ ๖ ส่งเสริมการผลิตสินค้าเกษตรและเพิ่มมูลค่า ยกระดับสู่มาตรฐาน	**ตัวชี้วัด ๑ :** จำนวนแปลง/ฟาร์ม/ผลิตภัณฑ์เกษตร ได้รับการรับรองมาตรฐานต่างๆ เพิ่มขึ้น	แนวทางการพัฒนาที่ ๓.๑๓ ส่งเสริมการพัฒนาการผลิตสินค้าเกษตรและเพิ่มมูลค่า

ประเด็นยุทธศาสตร์	เป้าประสงค์	ตัวชี้วัด	แนวทางการพัฒนา
ประเด็นการพัฒนาที่ ๓ : ยกระดับคุณภาพชีวิต แก้ไขปัญหาความยากจน และความเหลื่อมล้ำทางสังคม (ต่อ)		**ตัวชี้วัด ๒ :** รายได้ที่เพิ่มขึ้นจากการจำหน่ายสินค้าเกษตรของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน	
	เป้าประสงค์ที่ ๗ การยกระดับคุณภาพชีวิตแรงงานทั้งในและนอกระบบเพิ่มขึ้น	**ตัวชี้วัด ๑ :** ร้อยละที่เพิ่มขึ้นของแรงงานทั้งในและนอกระบบได้รับการพัฒนาทักษะด้านอาชีพและฝีมือแรงงาน	แนวทางการพัฒนาที่ ๓.๑๔ ส่งเสริมการเพิ่มด้านทักษะอาชีพและฝีมือแรงงานของแรงงานทั้งในและนอกระบบ แนวทางการพัฒนาที ๓.๑๕ ส่งเสริมการมีงานทำ การสร้างรายได้ของแรงงานทั้งในและนอกระบบ
	เป้าประสงค์ที่ ๘ พัฒนาโครงสร้างพื้นฐานแหล่งน้ำ ที่เหมาะสมต่อสภาพพื้นที่	**ตัวชี้วัด ๑ :** จำนวนโครงสร้างพื้นฐานแหล่งน้ำที่ได้รับการพัฒนา	แนวทางการพัฒนาที่ ๓.๑๖ ส่งเสริมพัฒนาด้านโครงสร้างพื้นฐาน คมนาคม ไฟฟ้า แหล่งน้ำ ให้เหมาะสมกับพื้นที่
	เป้าประสงค์ที่ ๙ ส่งเสริมการใช้พลังงานทดแทนและอนุรักษ์พลังงาน	**ตัวชี้วัด ๑** : ร้อยละการใช้พลังงานทดแทนเพิ่มขึ้น **ตัวชี้วัด ๒** : ร้อยละของปริมาณการใช้ไฟฟ้าลดลง	แนวทางการพัฒนาที่ ๓.๑๗ ส่งเสริมและสนับสนุนการใช้พลังงานทดแทนและการอนุรักษ์พลังงาน
ประเด็นการพัฒนาที่ ๔ : การจัดการ อนุรักษ์ ฟื้นฟู ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมและส่งเสริมให้คนอยู่ร่วมกับป่าอย่างยั่งยืน	**เป้าประสงค์ที่ ๑** ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมีความสมดุลและยั่งยืน	**ตัวชี้วัด ๑** : ร้อยละของพื้นที่ป่าที่คงสภาพ **ตัวชี้วัด ๒** : จำนวนวันที่มีค่าฝุ่นละอองขนาดเล็ก (PM ๑๐) เกินมาตรฐานลดลง **ตัวชี้วัด ๓** : จำนวนจุดความร้อน (Hotspot) ลดลง	แนวทางการพัฒนาที่ ๔.๑ ส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ พัฒนาฟื้นฟู ทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน แนวทางการพัฒนาที่ ๔.๒ ป้องกันและรักษาป่าที่สมบูรณ์ให้คงสภาพ แนวทางการพัฒนาที่ ๔.๓ ป้องกันและแก้ไขไฟป่าหมอกควันโดยการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน แนวทางการพัฒนาที่ ๔.๔ บริหารจัดการในระบบ single command ในการป้องกันและแก้ไขปัญหาไฟป่าหมอกควัน

ประเด็นยุทธศาสตร์	เป้าประสงค์	ตัวชี้วัด	แนวทางการพัฒนา
ประเด็นการพัฒนาที่ ๔ : การจัดการ อนุรักษ์ ฟื้นฟู ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมและส่งเสริมให้คนอยู่ร่วมกับป่าอย่างยั่งยืน (ต่อ)		**ตัวชี้วัด ๔** : ปริมาณขยะมูลฝอยและของเสียอันตรายที่ได้รับการจัดการอย่างถูกต้องตามหลักวิชาการเพิ่มขึ้น	แนวทางการพัฒนาที่ ๔.๕ ส่งเสริมการบริหารจัดการคัดแยกขยะมูลฝอยชุมชนและขยะอันตรายต้นทาง และส่งเสริมให้เป็นเมืองปลอดขยะ
	เป้าประสงค์ที่ ๒ ประชาชนมีความมั่นคงในที่ดินทำกิน และอาศัยอยู่ร่วมกับป่าได้อย่างยั่งยืน	**ตัวชี้วัด ๑** : ร้อยละการเพิ่มขึ้นของการมีส่วนร่วมของประชาชนการอนุรักษ์ ฟื้นฟู บริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม **ตัวชี้วัด ๒ :** ร้อยละของการจัดสรรที่ดินทำกินให้แก่ชุมชน (คทช.)	แนวทางการพัฒนาที่ ๔.๖ ส่งเสริมและพัฒนาให้คนอยู่ร่วมกับป่าอย่างสมดุลและยั่งยืน แนวทางการพัฒนาที่ ๔.๗ การจัดสรรที่ดินทำกินให้แก่ชุมชน (คทช.)
ประเด็นการพัฒนาที่ ๕ : การพัฒนาเพื่อเสริมสร้างความมั่นคงภายในและความมั่นคงตามแนวชายแดน	**เป้าประสงค์ที่ ๑** ปกป้องและเชิดชูสถาบันพระมหากษัตริย์ และสร้างความปรองดองสมานฉันท์ ให้เกิดขึ้นในสังคม	**ตัวชี้วัด ๑ :** จำนวนกิจกรรมการจัดงานเชิดชูสถาบันพระมหากษัตริย์และสร้างความปรองดองสมานฉันท์ **ตัวชี้วัด ๒** : จำนวนกิจกรรมจิตอาสา และกิจกรรมการบำเพ็ญสาธารณประโยชน์	แนวทางการพัฒนาที่ ๕.๑ ส่งเสริมการปกป้องสถาบันและการปรองดองสมานฉันท์ แนวทางการพัฒนาที่ ๕.๒ ส่งเสริมการดำเนินการของจิตอาสาและการบำเพ็ญสาธารณประโยชน์

ประเด็นยุทธศาสตร์	เป้าประสงค์	ตัวชี้วัด	แนวทางการพัฒนา
ประเด็นการพัฒนาที่ ๕ : การพัฒนาเพื่อเสริมสร้างความมั่นคงภายในและความมั่นคงตามแนวชายแดน (ต่อ)	**เป้าประสงค์ที่ ๒** หมู่บ้าน/ชุมชน/สถานประกอบการ/โรงเรียนปลอดจากยาเสพติด	**ตัวชี้วัด ๑ :** ร้อยละที่เพิ่มขึ้นของจำนวนหมู่บ้าน/ชุมชนเข้มแข็งปลอดยาเสพติด **ตัวชี้วัด ๒** : ร้อยละเพิ่มขึ้นของสถานประกอบการสีขาวและโรงเรียนปลอดยาเสพติด	แนวทางการพัฒนาที่ ๕.๓ สนับสนุนป้องกันปราบปรามและแก้ไขปัญหายาเสพติด
	เป้าประสงค์ที่ ๓ สร้างความมั่นคง ความสงบเรียบร้อย และความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน	**ตัวชี้วัด ๑ :** ร้อยละที่ลดลงของการเกิดคดีประทุษร้ายต่อชีวิตและทรัพย์สินเทียบกับค่าย้อนหลัง ๓ ปี	แนวทางการพัฒนาที่ ๕.๔ เสริมสร้างความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน แนวทางการพัฒนาที่ ๕.๕ ป้องกันและแก้ไขปัญหาการค้ามนุษย์
	เป้าประสงค์ที่ ๔ หมู่บ้านพัฒนาเพื่อความมั่นคงอันเนื่องมากพระราชดำริและหมู่บ้านยามชายแดนสามารถพึ่งพาตนเองได้	**ตัวชี้วัด ๑:** จำนวนหมู่บ้านที่ได้รับการส่งเสริมและพัฒนาเพื่อความมั่นคง	แนวทางการพัฒนาที่ ๕.๖ ส่งเสริมและพัฒนาหมู่บ้านพัฒนาเพื่อความมั่นคงอันเนื่องมาจากพระราดำริ และหมู่บ้านยามชายแดน
	เป้าประสงค์ที่ ๕ แก้ไขปัญหาบุคคลไร้สัญชาติ	**ตัวชี้วัด ๑ :** ร้อยละจำนวนบุคคลที่ได้รับการแก้ไขปัญหาจากจำนวนผู้มีสิทธิ์ยื่นของสัญชาติและสถานะเข้าเมืองโดยชอบด้วยกฎหมาย	แนวทางการพัฒนาที่ ๕.๗ เร่งรัดการกำหนดสถานะบุคคลตามกฎหมาย

ประเด็นยุทธศาสตร์	เป้าประสงค์	ตัวชี้วัด	แนวทางการพัฒนา
ประเด็นการพัฒนาที่ ๕ : การพัฒนาเพื่อเสริมสร้างความมั่นคงภายในและความมั่นคงตามแนวชายแดน (ต่อ)	**เป้าประสงค์ที่ ๖** ป้องกันและสร้างเครือข่ายเตือนภัยและบรรเทา เพื่อลดผลกระทบจากสาธารณภัย	**ตัวชี้วัด ๑ :** ร้อยละของเครือข่ายป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยที่ได้รับการทบทวน	แนวทางการพัฒนาที่ ๕.๔ พัฒนาศักยภาพเครือข่ายป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย

ตัวชี้วัดและค่าเป้าหมายตามเป้าประสงค์รวม

เป้าประสงค์รวม	ตัวชี้วัด/เป้าหมายรวม ๔ ปี	ค่าฐาน ปี พ.ศ. ๒๕๕๗	ค่าเป้าหมายรายปี			
			๒๕๖๑	๒๕๖๒	๒๕๖๓	๒๕๖๔
๑. สร้างการเติบโตทางเศรษฐกิจ โดยเน้นการเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขัน ด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ วิถีชีวิตวัฒนธรรม สุขภาพ เกษตรปลอดภัย และการค้าชายแดน	การเติบโตของเศรษฐกิจ เป้าหมาย ๔ ปี	๔.๐๗	๑.๙๐	๒.๐๕	๓.๕	๔.๐๐
	มูลค่าการค้าชายแดนเพิ่มขึ้น	๙๒๗,๙๘๐ , ๗๒๔.๔๔	๕%	๕%	๕%	๕%
	รายได้การท่องเที่ยวเพิ่มขึ้น	๓,๔๕๙.๔๒	๕%	๕%	๕%	๕%
๒ .เพื่ อยกระดั บคุ ณภาพชี วิ ตของประชาชน โดยเน้ น การแก้ไขปัญหาความยากจน การพัฒนาการศึกษา การเข้าถึงบริการด้านสาธารณสุข การพัฒนาคน สังคม และการบริการจัดการภาครัฐ	ค่าเฉลี่ย O-Net ม.๓ สูงขึ้นร้อยละ ๑ ต่อปี	๔๑.๔๖%	๑%	๑%	๑%	๑%
	ร้ อ ย ล ะ ที่ ล ด ล ง ข อ ง จำ น ว น ครัวเรือนยากจนที่ต่ำกว่าเกณฑ์ จปฐ.	๕๐%	๖๐%	๗๐%	๘๐%	๙๐%
	อัตราการตายของทารก ต่อการเกิดมีชีพ ๑,๐๐๐ คน	๑๐/๑๐๐๐ ประชากร	๙/๑,๐๐๐ คน	๘/๑,๐๐๐ คน	๗/๑,๐๐๐ คน	๖/๑,๐๐๐ คน
๓. เพื่ออนุรักษ์ ฟื้นฟู ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และประเพณีวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน	พื้นที่ป่าไม้ของจังหวัดไม่น้อยกว่าร้อยละ ๘๗ ของพื้นที่	๘๗.๑๒	๘๗	๘๗	๘๗	๘๗